

2. Концепція 12 – річної середньої загальноосвітньої школи. [Електронний ресурс]. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/2712/

3. Кучерук О.А. Методи формування мовленнєвої компетентності (від герменевтичного до психолінгвістичного досвіду). *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково-теоретичний збірник*. ПереяславХмельницький, 2008. Випуск № 15. С. 22-25.

4. Національна доктрина розвитку освіти. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.setlab.net/?view=education-doctrine-2002>

5. Пентилюк М.І. Формування мовної особистості учня – важлива проблема сучасної лінгводидактики. *Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів. Збірник наукових праць*. Рівне, 2006. С. 29-34.

Інна Улиська
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Кухар Н. І.

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ У ЗВО

Анотація. У статті проаналізовано особливості вивчення фонетики української мови студентами-іноземцями у ЗВО. Досліджено труднощі, що виникають під час засвоєння різних українських фонем студентами з Китаю, Кореї, Туркменістану та Іспанії. Розглянуто найпростіші і найдієвіші методи викладання фонетичного курсу на початковому етапі вивчення української мови як іноземної.

Ключові слова: українська мова як іноземна, фонетика, фонема, звук.

Annotation. The article analyzes the peculiarities of studying the phonetics of the Ukrainian language by foreign students in higher education institutions. The difficulties that arise during the assimilation of various Ukrainian phonemes by students from China, Korea, Turkmenistan and Spain have been studied. The simplest and most effective methods of teaching a phonetic course at the initial stage of learning Ukrainian as a foreign language are considered.

Keywords: *Ukrainian language as a foreign language, phonetics, phoneme, sound.*

Мовна політика нашої країни зорієнтована на впровадження української мови в усі сфери суспільного життя. У зв'язку з цим українська мова стає предметом вивчення не тільки українців, але й громадян інших країн, що проживають на території України з різних причин: робота, навчання, туризм та ін. З іншого боку, зростає інтерес до нашої держави, як такої, де можна отримати ґрунтовну вищу освіту. Тисячі іноземних студентів приїждять до України з метою здобути освіту з певного фаху. Українська мова стає для них необхідним засобом навчання у ЗВО.

Одним із головних завдань на початковому етапі вивчення мови іноземними студентами є фонетика. Акцентуація уваги на фонетичній складовій мови зумовлює успішне формування у майбутнього фахівця як теоретичних знань, так і практичних навичок, що є необхідною складовою для успішного оволодіння такими видами мовленнєвої діяльності, як говоріння, читання, письмо та аудіювання. Вивчення особливостей фонетики української мови є основною передумовою та фундаментом для розуміння системи мови, особливо в умовах, коли особистість потрапляє в іншомовне для неї середовище і мова стає основним інструментом комунікації. Саме тому метою нашого дослідження є вивчення особливостей засвоєння фонетики української мови іноземними студентами у ЗВО.

Психологічні особливості сприйняття, засвоєння та відтворення звуків мови визначено Л. Виготським, П. Вовком, Л. Головяшиною, О. Залевською, Д. Узнадзе. Методичні аспекти вивчення фонетики та орфоепії схарактеризовано М. Вашуленко, С. Караманом, Л. Паламарем, М. Пентилюк, К. Плиско, О. Хорошковською. Особливості вивчення фонетики української мови як іноземної окреслено Т. Донченко, М. Гримич, П. Луньо, Л. Соболь [Василенко 2010: 68]. Характерні фонетичні труднощі, що виникають у студентів-іноземців упродовж вивчення української мови, розглядали Ма Яньфей, О. Качала, І. Збір та ін. Науково-теоретичні та організаційно-методичні питання навчання фонетики мови як іноземної розглянуто в роботах О. Бондаревої, І. Довгого, Т. Донченко, І. Качана, М. Смульсона, Б. Сокола, М. Шутової [Галайчук 2020: 88].

Так, Ма Яньфей, працюючи з китайськими студентами, дослідила, що для успішного засвоєння ними української мови, в першу чергу,

необхідно чітко та послідовно пояснити студентам, як працює мовний апарат при вимові кожної конкретної фонемі. Метод, що передбачає просте імітування звуків української мови, виявився недостатньо дієвим для цієї національності, бо викликав багато запитань і непорозумінь. Найбільше труднощів, як зауважує дослідник, на початковому етапі вивчення мови, виникали під час засвоєння таких фонем, як [d'], [m'], оскільки для китайської мови є нехарактерними м'які звуки. Крім того, звук [p] взагалі виявився таким собі «відкриттям», адже цей дрижачий звук відсутній у рідній мові студентів. А такі звуки як [ɕ] та [x], наприклад, у словах «голод» і «холод», викликали збентеження, так як часто студенти не могли «вловити» звукову різницю між ними, що теж пов'язано з нюансами китайської мови, де відсутня дзвінкість [Галайчук 2020: 88].

Інший дослідник – С. Яремчук, вивчаючи різні аспекти викладання української мови студентам із Китаю, також звертав увагу на те, що оволодіння м'якими звуками української мови, а також звуками [p], [dз] та [дж], є досить складним завданням для китайських студентів і потребує більше часу для засвоєння [Галайчук 2020: 88].

Працюючи зі студентами з Іспанії, науковець О. Качала виявив, що значна кількість фонетичних помилок, що виникають у іспанців, пов'язана, в першу чергу, відсутністю чіткого протиставлення в їхній рідній мові дзвінкості/глухості та твердості/м'якості приголосних. У зв'язку з цим їм важко було зрозуміти і почути різницю між звуками [b] і [β], [m] і [n], [z] і [s], а також засвоїти такі звуки, яких немає у іспанській мові: [dз], [u], [ɯ], [ʃ], [ж]. Майже не чують різниці студенти між звуками [u] та [i], що сприймаються іспанцями як один звук [Галайчук 2020: 89].

Цікавим є дослідження І. Збир, яка вивчала питання фонетичної інтерференції корейських студентів у процесі вивчення української мови як іноземної. Науковець наголошує, що важливим чинником засвоєння фонетичного ладу української мови для корейців є врахування відмінностей у консонантних системах корейської та української мов. Вона виділила такі характерні труднощі вимови для корейських студентів, як оволодіння вимовою тих звуків, яких немає в рідній мові, зокрема нерозрізнення фонем [b] і [β] у зв'язку з відсутністю звука [β] в корейській мові, а також [c] і [z], [m] і [d], [ʃ] і [ж], [z] і [ж], [dз] і [z], [дж] і [ж], [ɕ] і [x] та [p] і [л], оскільки звуки [z], [ж], [dз], [x] та [p] теж відсутні і тому студенти намагаються замінити їх подібними з рідної мови, що призводить до неправильної

вимови і, як результат, непорозуміння під час бесіди з україномовним носієм. Також досить значною проблемою для корейців є пари м'яких звуків, наприклад $[m]$ і $[m']$, $[d]$ і $[d']$, адже в корейській мові немає м'якості [Галайчук 2020: 89].

Філологи Т. Іванова та С. Винниченко, довгий час працюючи з туркменськими студентами, зазначають, що особливої уваги при вивченні української мови як іноземної потребує наголос, який є вільним в українській мові і може спричиняти труднощі у відтворенні інтонаційних конструкцій, а також відсутність у туркменській мові корелятивних пар за твердістю/м'якістю, що перешкоджає, зокрема, розумінню семантики слів, які є залежними від цієї ознаки (наприклад, *рис* – *рись*) [Ісаєнко 2022: 58].

Отже, іноземний студент уже на початковому етапі вивчення української мови зустрічається зі значною кількістю труднощів, і першою проблемою, яка постає перед ним, є українська вимова, тому варто звернути увагу на такі фонетичні особливості української мови, як:

- українській мові характерна дзвінкість/глухість та твердість/м'якість приголосних;
- голосні та приголосні фонemi можуть бути у сильній чи слабкій позиції;
- наголос в українській мові рухомий, тобто може змінювати свою позицію залежно від зміни форми слова;
- мова уникає важких для вимови збігів приголосних, а також і голосних;
- особливістю ~~мови~~ українського письма є вживання м'якого знака та апострофа;
- букви *я*, *ю*, *є*, *ї* можуть позначати один чи два звуки залежно від позиції у слові;
- інтонація відіграє важливу роль у розрізненні видів речення, зокрема, розповідного і питального тощо [Мірошніченко 2015: 93].

Саме ці особливості на початковому етапі вивчення української мови як іноземної формують фундамент для подальшого оволодіння системою мови на всіх її рівнях. Тому завданням фонетичного курсу є засвоєння, розвиток та доведення до автоматизму слухо-вимовних навичок іноземного студента, що забезпечується відповідними засобами та методами навчання. Практично розвинути фонетичні навички можна різними шляхами: слухати аудіофайли, аудіокниги й пісні українською мовою; постійно перебувати в україномовній

аудиторії й комунікувати з носіями мови; вивчити теорію і працювати практично з викладачем, який зверне увагу на помилки у вимові й професійно допоможе їх відкоригувати; читати тексти вголос і виконувати фонетичні вправи тощо.

Проте найпростішим і найдієвішим методом, як засвідчує практика, все ще залишається аудиторна робота безпосередньо з викладачем, а також правильно підібрані завдання, що акцентують увагу на різних моментах вимови певних звуків, які можуть бути нехарактерними для інших мов. Наприклад, завдання, що передбачає вивчення голосних звуків і їх розрізнення:

Завдання 1. Слухайте, повторюйте, читайте. Пишіть.

А а (а) [a] а – а – а

О о (о) [o] о – о – о о – а – о а – о – а

У у (у) [y] у – у – у у – о – а а – о – у

Е е (е) [e] е – е – е е – а – о е – о – у

И и (и) [i] и – и – и и – е – у о – и – а

І і (і) [i] і – і – і і – у – а а – і – у е – о – і
 а – о – у – е – и – і

Завдання на правильне поєднання голосних та приголосних звуків:

Завдання 2. Слухайте, повторюйте, читайте. Пишіть.

М м (ем) [m] ма – мо – му – ме – ми
 ам – ом – ум – ем – им – ім
 ама – омо, емо – иму
 ми, ма́ма, Емма

Н н (ен) [n] на – но – ну – не – ни
 ан – он – ун – ен – ин – ін
 ана – ама
 оно – омо
 уну – уму
 ене – еме
 уни – ими
 ним – ними нам – нами
 Інна

Д д (де) [d] да – до – ду – де – ди
 ад – од – уд – ед – ід
 дам – дум – дим
 ада – ана – ама
 де – не – ме
 де, Ден, оді́н, мед

T t (te) [t] *та – то – ту – те – ти*
 ат – от – ут – ет – ит – іт
 та – да то – до ту – ду
 ете – еде ити – иди
 ти, тут, там, тато, тема, дата, мати, Антон,
 дитина, Том

Зауважимо, що з перших моментів вивчення звуків іноземні студенти починають засвоювати також елементарний лексичний матеріал, з якого вже на наступному уроці можуть спробувати скласти прості речення. Наприклад:

Завдання 3. Слухайте, повторюйте, читайте.

<i>Тут мама. Тут тато.</i>	<i>Мама тут. Тато тут.</i>
<i>Там Емма. Там Ден.</i>	<i>Емма там. Ден там.</i>
<i>Там дата. Там тема.</i>	<i>Там дата і тема.</i>
<i>Тато тут. Мама тут.</i>	<i>Тато і мама тут.</i>
<i>Мати там. Дитина там.</i>	<i>Мати і дитина там.</i>

Найчастіше саме такі вправи є основними під час вивчення фонетичного курсу української мови як іноземної і використовуються з метою розпізнавання та запам'ятовування звуків.

Отже, викладання фонетичного курсу є важливим ~~аспектом~~ етапом у вивченні української мови як іноземної, оскільки дозволяє створити підґрунтя для майбутнього оволодіння системою мови, розвиває навички міжособистісної комунікації і, як результат – розуміння співбесідника. А також допомагає іноземцям адаптуватися до нових умов проживання в чужій країні, зрозуміти менталітет населення та його культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галайчук О. Застосування логопедичних вправ під час вивчення фонетики української мови як іноземної // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 27. Т. 1. С. 87-92.

2. Василенко Н. В. Роль принципу урахування рідної мови іноземних студентів у процесі навчання української орфоепії // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. 2010. Вип. 1.31. С. 67-74.

3. Ісаєнко Т. В. Навчання української мови як іноземної студентів із Туркменістану (фонетичні труднощі). *Applied Linguistics-3D. Language, IT, ELT*. Zhytomyr: Житомирський державний політехнічний університет. 2022. С.58-61.

4. Мірошніченко Ю. М. Дистанційний супровідний курс фонетики української мови для іноземних студентів основного етапу навчання. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. 2015. Вип. 26. С. 91-99.

Лариса Червінська
Наук. керівник – доц. Богатко В.В.

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті проаналізовано методи, прийоми і форми навчання, які підвищуватимуть результативність таких важливих компонентів змісту навчання, як мовна та мовленнєва компетентності, які є складовими комунікативної компетентності учнів. Особливу увагу звернено на уроки розвитку зв'язного мовлення, які допомагають школярам оволодіти багатством сучасної української літературної мови, розвивати точне, виразне, стилістично диференційоване мовлення.

Ключові слова: методи, прийоми, форми навчання, мовна компетентність, мовленнєва компетентність, урок, розвиток зв'язного мовлення, нова українська школа.

Annotation. The article deals with the search for methods, techniques and forms of teaching that will increase the effectiveness of such important components of the content of education as language and speech competence, which are components of students' communicative competence. Particular attention is paid to the lessons of developing coherent speech, which help students to master the richness of the modern Ukrainian literary language, to develop accurate, expressive, stylistically differentiated speech.